

Înteruperea comuniunii cu ereticii și Canonul 15 (I-II Constantinopol)

„Erezia, acest păcat înfricoșător, care cuprinde în sine hulă asupra Sfântului Duh, cu totul îl înstrăinează pe om de Dumnezeu și, înstrăinându-l de Dumnezeu, îl predă în puterea satanei”¹

Sf. Ignatie Briancianinov

Dat fiind că în ultimii doi ani subiectul întreruperii comuniunii cu ecumeniștii a devenit foarte actual și că despre asta se discută aproape exclusiv prin prisma canonului 15 al Sinodului I-II Constantinopol (861), au apărut o mulțime de opinii și interpretări foarte diferite, uneori chiar contradictorii privind acest subiect. Noi am vrea să clarificăm unele chestiuni legate de întreruperea pomenirii și de amintitul canon 15, pentru a reduce pe cât posibil astfel de divergențe și a evita interpretările dăunătoare.

Contextul istoric în care a fost întocmit canonul 15

Interpretările greșite legate de canonul 15 se datorează înainte de toate lipsei unei viziuni integrale asupra Sinodului I-II Constantinopol, iar contextul istoric în care a fost întrunit acest Sinod și au fost întocmite hotărârile sale sunt fundamentale pentru interpretarea canonului 15.

Cu 3 ani înainte de acest Sinod, adică în 858, în urma unui conflict dintre sfântul patriarh Ignatie și Bardas, fratele sfintei împărătese Teodora (†866) pe care acesta a înlăturat-o de la putere, Sf. Ignatie a fost lipsit pe nedrept de tronul patriarhal. În același an marele cărturar și teolog de excepție Sf. Fotie cel Mare, fiind încă mirean, dar având deja o autoritate teologică impunătoare, pe parcursul a doar câteva zile este tuns în monahism și trece toate treptele ierarhice, fiind înscăunat „*cu sila și fără de voie*”² ca patriarh în ziua de Nașterea Domnului în anul 858³.

A urmat o perioadă de tulburare în Biserică, fiindcă mulți nu au voit să recunoască noul patriarh din cauza modului în care a fost înscăunat. În 861 se convoacă acel sinod I-II Constantinopol menit să pună capăt tulburărilor. Pentru împăciuirea celor două tabere s-a hotărât pe de o parte ca nimeni din clerici să nu întrerupă comuniunea cu întâistătătorul lor pentru „*oarecare vinovăție*” (păcate personale, încălcări administrative etc.) până acesta nu este condamnat de un sinod (canoanele 13, 14 și 15), iar pe de altă parte s-a rânduit ca „*de acum înainte nici unul dintre mireni sau monahi să nu se ridice deodată la înălțimea episcopiei, ci mai întâi cercetându-se în treptele eclesiastice, așa să primească hirotonia episcopiei*” (canonul 17)⁴, astfel încât în viitor să nu mai apară astfel de tulburări.

Ce nu trebuie să căutăm în textul canonului 15

Așadar, Sinodul a avut scopul de a vindeca o situație de schismă. Dar ca să nu se înțeleagă cumva că întreruperea comuniunii pe motiv de erezie ar fi de asemenea o schismă, mai ales că abia se încheiase perioada iconoclastă (erezie învinsă definitiv în 843), în canonul 15, în a doua sa jumătate, s-a subliniat că „*cei ce se despart pe sineși de împărtășirea cea către întâiul șezător al lor pentru oarecare eres osândit de sfintele sinoade, sau de Sfinții Părinți [...] unii ca aceștia nu numai canoniceștii certări nu sunt supuși [...] ci și de cinstea cea cuvenită celor dreptslăvitori se vor învrednici*”⁵.

¹ Sf. Ignatie Briancianinov – [Despre erezie și schismă, cap. 3](#)

² Prolegomena despre cel ce se zice Întâiul și al Doilea Sinod, [Pidalion, 1841](#)

³ Pentru informații mai detaliate legate de aceste evenimente vezi Colecția Stâlpii Ortodoxiei, [Viața și nevointele celui între sfinți părintelui nostru Fotie cel Mare, Patriarhul Constantinopolei](#), ed. Apologeticum, 2006

⁴ Cele 17 canoane ale sinodului celui în Biserica Sfinților Apostoli adunat ce se zice 1 și al 2-lea tâlcuite, Canonul 17, [Pidalion, 1841](#)

⁵ Cele 17 canoane ale sinodului celui în Biserica Sfinților Apostoli adunat ce se zice 1 și al 2-lea tâlcuite, Canonul 15, [Pidalion, 1841](#)

În esență, a doua parte a acestui canon spune că ortodocșii care se despart de *minciuno-episcopii* eretici, chiar dacă cei din urmă nu au fost condamnați de vreun sinod, nu pot fi judecați conform canoanelor anti-schismatice 13, 14 și 15, căci „*nu cu schismă au rupt unirea Bisericii, ci s-au silit a izbăvi Biserica de schisme și de împărțiri*”.

Cu alte cuvinte, canonul 15 nu reprezintă un „dreptar” sau o „instrucțiune” de întrerupere a pomenirii ereticilor cum greșit îl privesc unii, ci doar exprimă unca situație în care întreruperea comuniunii nu este schismă.

E interesant că monahii athoniți care luptau împotriva uniației de la Lyon din sec. XIII au scris o mărturisire de credință către împărat în care și-au motivat despărțirea de patriarhul eretic Ioan Vekkos întâi în baza Scripturii, apoi au apelat la canonul 1 al Sinodului V-VI Ecumenic, apoi la „Tomul Unirii” și abia după aceasta au menționat și canonul 15 al Sinodului I-II⁶.

Există o mulțime de cazuri în istoria Bisericii când creștinii, monahii, preoții și episcopii ortodocși întrerupeau comuniunea cu ereticii în perioade mult anterioare întocmirii canonului 15 în anul 861. Prin urmare este important ca subiectul întreruperii pomenirii să nu fie tratat exclusiv prin prisma canonului 15, pentru că acesta nu epuizează subiectul și are cu totul alt scop decât definirea exactă a rânduiei de întrerupere a pomenirii ereticilor și respectiv are multe lacune, adică nu dă un răspuns clar la întrebările pe care firește ni le-am putea pune, cum ar fi:

- Care este de fapt scopul întreruperii comuniunii?
- Întreruperea pomenirii ereticilor este opțională sau obligatorie?
- Pe cine trebuie să pomenească ortodocșii în loc de episcopul căzut în eres?
- Care este relația creștinilor îngrădiți cu episcopii din alte eparhii?
- Comuniunea trebuie întreruptă doar cu ereticii sau și cu cei care rămân în comuniune cu aceștia?
- Continuă a fi valide tainele ereticilor dacă aceștia încă nu au fost condamnați nominal?

Evident canonul 15 nu dă un răspuns clar la aceste întrebări, căci a fost întocmit cu un cu totul alt scop, acela de a arăta care despărțire este schismă și care nu este schismă. Respectiv încercarea de a răspunde la ele exclusiv prin prisma acestui canon, izolându-l de restul Predaniei Bisericii, duce inevitabil la răstălmăciri și interpretări greșite, fapt la care putem fi martori urmărind polemicile apărute în ultimul timp.

Răspunsul la aceste întrebări și altele de acest fel trebuie căutat în Sfânta Scriptură, hotărârile Sinoadelor Ecumenice și Locale și în faptele și scrierile Sfinților Părinți, lucru ce trebuie făcut neapărat pentru a evita dezbinările și răstălmăcirile. Dar înainte de asta e important să conștientizăm limitele canonului 15 și să nu îi atribuim sensuri pe care el însuși nu le conține.

În continuare vom încerca să expunem răspunsurile pe care le-am găsit la întrebările enunțate mai sus. De altfel acestea nu au pretenția de adevăr în ultimă instanță, ci reprezintă o sinteză a cercetărilor pe care le-am făcut căutând un răspuns patristic la aceste probleme, de aceea rugăm cititorii să vină cu sugestii și critici pentru a ne îndrepta unii pe alții pe calea mântuirii.

Care este scopul întreruperii comuniunii cu ereticii? Este aceasta opțională sau obligatorie?

În privința actului de întrerupere a pomenirii s-au formulat unele interpretări cum că acesta reprezintă o „notă de protest” sau că are drept scop „convocarea unui sinod” care să condamne eresul, idei pe care nu le regăsim în textul canonului 15. Luate separat, ele pot părea destul de nobile. Dar în ce măsură asemenea idei coincid cu intențiile Sfinților Părinți? De ce gând erau mânați ei atunci când întrerupeau comuniunea cu ereticii și ne îndemnau și pe noi să o facem?

⁶ [Epistola Părinților Aghioriti](#) către împăratul Mihail Paleologul cu mărturisirea de credință împotriva uniației de la Lyon (1272-74)

În una din epistolele sale Sf. Teodor Studitul spune: „*Pe cel ce nimerește în această cursă [bezna ereziei], comuniunea cu ereticii îl desparte de Hristos și îl alungă departe de turma Domnului*”⁷. Asemenea și în alte scrisori: „*Împărtășania unui eretic sau a unui vădit osândit pentru viața sa te înstrăinează de Dumnezeu și te aruncă în mâinile diavolului*”⁸, „*Comuniunea cu ereticii nu este pâine comună, ci otravă, care nu vatămă trupul, ci înnegrește și întunecă sufletul*”⁹.

Este limpede că pentru Sf. Teodor întreruperea comuniunii cu ereticii este o problemă de mântuire! Dar pentru că unii așa-ziși teologi s-au străduit să-l denigreze pe Sf. Teodor Studitul, spunând că el a exprimat doar niște păreri personale care nu conglăsuiesc cu Scriptura și alți Sfinți Părinți, să vedem și alte mărturii.

Zice Sf. Ap. Ioan Teologul: „*Dacă cineva vine la voi și nu aduce învățătura aceasta, să nu-l primiți în casă și să nu-i ziceți: Bun venit!*” (II Ioan 1:10). Din ce cauză nu-l putem primi, nici saluta? „*Căci cel ce-i zice: Bun venit! se face părtaș la faptele lui cele rele*” (II Ioan 1:11).

Sf. Ioan Gură de Aur ne spune despre relația cu ereticii: „*Să nu aveți nici un fel comuniune cu ei – să nu mâncați cu ei, să nu beți, să nu legați prietenii, nici relații, nici dragoste, nici pace*”. Care este motivul? „*Căci dacă cineva se învoiește cu ereticii în acestea, acela se face străin de Biserica Sobornicească*”¹⁰. Și marele Vasile, scriindu-i unui monah despre un nou eres apărut în acele locuri, îi spune: „*De aceea vă rog să faceți în privința asta o îndreptare bisericască și să vă îndepărtați de comuniunea cu ereticii, știind că nepăsarea în această chestiune distruge îndrăzneala noastră către Hristos*”¹¹.

Sf. Iosif Voloțki, care a înfruntat eresul jidoviților¹² în sec. XIV-XV, spunea: „*Dacă va fi eretic, vom stărui să nu primim de la el nici învățătura, nici împărtășania, și nu numai că nu ne vom împărtăși la el, ci îl vom osândi și cu toate puterile îl vom da pe față, ca să nu devenim părtași pieirii lui*”¹³.

Iar Mărturisitorii Athoniți amintiți anterior își motivau astfel despățirea de patriarhul eretic Ioan Vekkos: „*Cel ce-l primește pe eretic se supune aceleiași osândiri ca și acela [...] Cum să îi recunoaștem pe unii ca aceștia drept întâistători și judecători ai bisericilor ortodoxe și cum să pronunțăm pomenirea lor ca ortodocși în biserică și la însăși cina cea de taină, așa încât să o lăsăm pe ea să ne sfințească neprihănit?*”¹⁴.

Sf. Ciprian al Cartaginei, în una din scrisorile sale, spune următoarele: „*Iar mulțimea să nu se mângâie cu gândul, că ar putea rămâne neatinsă de molima păcatului, fiind în comuniune cu un Episcop păcătos și dându-și incuviințarea pentru slujirea nedreaptă și nelegluită ca Episcop a întâistătorului ei, de vreme ce prin profetul Osea (9:4), asprimea lui Dumnezeu amenință și spune: „Jertfele lor ca o pâine de jale; toți cei ce mănâncă din ea se vor molipsi”, învățând de bună seamă, și arătând că sunt cu totul prinși de păcat toți cei care se vor fi molipsit de ofranda unui Episcop profan („din afara Bisericii”) și nelegluit*”¹⁵.

La Sf. Nectarie din Eghina găsim aceeași mărturie: „*Lipsa de comuniune exterioară (cu ereticii) ne ferește de înstrăinarea interioară (de Dumnezeu, de adevăr)*”¹⁶.

⁷ Sf. Teodor Studitul – [Epistola 245\(433\)](#). Curatorului Constantin.

⁸ Sf. Teodor Studitul – [Epistola 58](#). Către soția unui spătar pe nume Mahara.

⁹ Sf. Teodor Studitul – [Epistola 24\(83\)](#). Către fiul Ignatie.

¹⁰ Sf. Ioan Gură de Aur – [Cuvânt despre prooroci mincinoși, învățători mincinoși, despre eretici și despre semnele sfârșitului veacului acestuia, cap. 7](#)

¹¹ Sf. Vasile cel Mare – [Epistola 254\(262\)](#). Către Urvichie monahul.

¹² Din păcate în limba română nu se prea găsesc informații despre acest eres. Câteva informații de bază puteți consulta în [rusă](#) sau [engleză](#)

¹³ Sf. Cuv. Iosif Voloțki – [Luminătorul](#), Cuvântul VII

¹⁴ [Epistola Părinților Aghiorți](#) către împăratul Mihail Paleologul cu mărturisirea de credință împotriva uniației de la Lyon (1272-74)

¹⁵ Sf. Ciprian al Cartaginei – Scrisori, Editura Sophia, București, pag. 315-316

¹⁶ Sf. Nectarie, mitropolitul Pentapolisului – Despre legătura cu ereticii, Editura Panagopoulos, apud Pr. Sava Lavriotul – Interpretarea patristică a canonului 15

Iată în ce conglăsuire desăvârșită vorbește Scriptura și toți acești Părinți despre comuniunea cu ereticii și urmările acesteia asupra noastră! Citind cu luare aminte aceste cuvinte nu putem diminua nicidecum importanța pasului de întrerupere a comuniunii, spunând că el are un scop pur disciplinar sau administrativ, sau că ar fi doar o notă de protest sau o acțiune strategică pentru un viitor sinod. Comuniunea cu ereticii este, înainte de toate, o mare primejdie pentru mântuirea sufletului, de unde și măsura firească de a o întrerupe, ca nu cumva să ne facem părtași ai pieirii lor și să nu ne înstrăinăm de Hristos.

Astfel fiind lucrurile, oare se mai poate pune întrebarea dacă această măsură este opțională sau obligatorie? Ea poate fi opțională doar în măsura în care suntem nepăsători față de mântuirea noastră. Dacă Biserica învață că în acest fel ne primejduim mântuirea, oare mai poate un om credincios să se întrebe dacă e opțional asta sau nu?

Pe cine trebuie să pomenească ortodocșii în loc de episcopul căzut în eres? Care este relația creștinilor îngrădiți cu episcopii din alte eparhii?

Conform rânduielii bisericești preoții trebuie neapărat să pomenească la sfintele slujbe pe episcopul lor (dacă acesta nu are „*vină întru buna credință*”¹⁷), adică pe cărmuitorul eparhiei pe teritoriul căreia se află (pe lângă acesta putând fi pomeniți și alți episcopi). Dacă el cade în eres și firește este întreruptă pomenirea sa, nu există nici un temei canonic pentru pomenirea unui episcop din altă eparhie în locul său.

Sfinții Părinți care au vorbit în detaliu despre subiectul întreruperii pomeniri, bunăoară Sf. Teodor Studitul și Mărturisitorii Athoniți din sec. XIII, nu vorbesc deloc despre cine ar trebui pomenit în locul episcopului eretic sau ce formulă ar trebui pronunțată în loc.

Prin urmare putem considera că formula „*Pre tot episcopul ortodox*” (sau „*Pre toată episcopia ortodocșilor*”), care a fost folosită în sec. XX și în anii recentți, exprimă destul de bine realitățile ecleziologice și nu încalcă rânduielile canonice ale Bisericii.

O altă întrebare importantă este în ce măsură episcopii ortodocși din alte eparhii se pot implica în treburile creștinilor care s-au îngrădit de episcopul lor eretic. În această privință avem mai multe mărturii din Tradiția Bisericii.

Bunăoară Sf. Grigorie Teologul scrie că a fost chemat la Constantinopol de către preoții și credincioșii ortodocși¹⁸, care aveau o singură bisericuță în Constantinopol¹⁹, pentru a-i păstori și a-i înfrunta pe ereticii care stăpâneau capitala imperială²⁰, în fruntea acestora fiind arhiepiscopul arian Demofil. Sf. Grigorie a răspuns chemării și după ceva timp a fost înscăunat ca Arhiepiscop al Constantinopolului. Judecând strict din punct de vedere canonic²¹, Sf. Grigorie nu ar fi avut nici un drept să vină într-o eparhie străină pentru a îngriji turma de aici, dar pe timp de erezie aceste norme nu pot fi aplicate ca și pe timp de pace.

Același lucru îl afirmă și Sf. Teodor Studitul. Fiind întrebat de unul din ucenici dacă pot fi primiți în comuniune preoții hirotoniți în Italia și Sicilia (canoanele oprind hirotonia de preoți pentru eparhii străine), sfântul răspunde: „***Pe timp de erezie la nevoie nu totul se face întocmai conform canoanelor rânduite pe timp de pace. Vedem că așa au procedat și fericitul Atanasie și sfințitul Eusebiu, care ambii săvârșeau hirotonii asupra persoanelor ce nu erau din regiunea lor***”²².

Și Sf. Vasile cel Mare împreună cu episcopii săi îi îndemna pe confracții episcopi din Apus să nu fie indiferenți față de starea lucrurilor de la ei, ci să vină pentru a face împreună un sinod mare care „să

¹⁷ Canoanele Sfinților Apostoli, Canonul 31, [Pidalion, 1841](#)

¹⁸ Sf. Grigorie Teologul – [De Vita Sua](#), 592-608

¹⁹ Viața Sf. Grigorie Teologul

²⁰ Sf. Grigorie Teologul – [De Vita Sua](#), 609-611

²¹ Can. 2 Sinod II Ecumenic, Can. 8 Sinod III Ecumenic, Can. 35 Apostolic, Can. 13, 22 Sinod Antiohia ș.a.

²² Sf. Teodor Studitul – [Epistola 87\(275\)](#). Către Metodie monahul, întrebarea 1 și 2

*gonească eresul și să le vestească Bisericii cuvântul păcii, aducându-i la unitate pe cei ce gândesc la fel*²³.

Așadar, episcopii ortodocși au tot dreptul să se implice și să ajute creștinii din eparhiile stăpânite de eretici. Asta se referă atât la combaterea propriu-zisă a ereziei, cât și la rezolvarea problemelor pastorale, cum ar fi hirotonia de preoți, sau a altor probleme în care este nevoie de ajutor arhieresc.

Comuniunea trebuie întreruptă doar cu ereticii sau și cu cei care rămân în comuniune cu aceștia?

Nefiind tratată în textul canonului 15, această întrebare a devenit din păcate și ea un subiect de poticnire, în ciuda faptului că Sfinții Părinți sunt destul de tranșanți. Bunăoară Sf. Atanasie cel Mare, adresându-se unor monahi le spune: *„Binevoiți, iubitorilor, să vă feriți de cei care au un cuget vădit necurat și să fugiți de cei care, crezând că nu cugetă ca Arie, sunt de fapt în comuniune cu necurații”*²⁴.

Iar Sf. Nichifor Mărturisitorul, făcând mărturisire de credință în epistola sa către Sf. Papă Leon al III-lea, spune: *„Îi anatemizez pe cei care au lepădat predania sfinților, alipindu-se de învățăturile cele pervertite și aducătoare de moarte și care au îndrăznit să semene neghină pe ogorul credinței ortodoxe, și pe toți cei ce-i urmează, ca pe o ocară a Bisericii lui Hristos, mă scârbesc de ei și îi anatemizez”*²⁵.

Fiind mai puțin tranșant în această privință, Sf. Teodor Studitul spune totuși că nu ne putem împărtăși cu cei care rămân în comuniune cu ereticii, chiar dacă cei dintâi păstrează cugetul ortodox: *„Despre preotul ortodox, care de frica prigoanei îl pomenește pe episcopul eretic, ți-am mai răspuns anterior și voi spune iarăși: dacă el nu slujește împreună cu ereticul și nu are comuniune cu astfel de oameni, atunci trebuie primit în obște la psalmodiere, la binecuvântarea bucatelor, și acestea din iconomie, dar nu și la Dumnezeiasca Împărtășanie”*²⁶.

Trebuie să atragem aici atenția asupra unui factor pe care Sf. Teodor Studitul îl repetă de multe ori în epistolele sale, anume că iconomia aceasta se poate aplica față de clericii care rămân în comuniune cu ereticii anume **din frica prigoanei**, iar nu din îndoială, prietenie, nepăsare, viclenie sau alte motive, după cum se obișnuiește să se rupă din context această învățătură.

Păstrarea conștientă a comuniunii cu ereticii este o mare trădare, pe care trebuie să o conștientizeze orice om cu frică de Dumnezeu. Sigur, asta nu înseamnă că toți cei care păstrează comuniunea cu ecumeniștii trebuie tratați la fel ca și ecumeniștii înșiși, atitudine pe care o vedem și la Sf. Teodor Studitul și la alți Sfinți Părinți, cum ar fi Sf. Atanasie cel Mare, care, fiind întrebat despre cum ar trebui primiți cei care au căzut în comuniune cu arienii, spune: *„Cei care au căzut și au apărut reaua cinstire să fie iertați dacă se pocăiesc, dar să nu li se dea loc în cler, iar despre cei ce nu erau frunțașii relei cinstiri, dar au fost atrași prin nevoie și cu de-a sila, s-a hotărât atât să li se dea iertare, cât și să aibă loc în cler”*²⁷.

Așadar, despărțirea de eretici presupune și întreruperea comuniunii euharistice cu cei care continuă să fie în unitate liturgică cu cei dintâi, chiar dacă aceștia cugetă ortodox și păstrează această comuniune din frică sau cu de-a sila. Pe de altă parte trebuie luate în considerație slăbiciunile omenești și astfel de oameni nu trebuie tratați la fel ca și ereticii vădiți.

Continuă a fi valide tainele ereticilor dacă aceștia încă nu au fost condamnați nominal?

Subiectul lucrării harului la eretici a ridicat din păcate cele mai multe controverse și răstălmăciri, de aceea este nevoie să facem o analiză multilaterală a acestei idei. Dar înainte de toate trebuie să subliniem că nu

²³ Sf. Vasile cel Mare – [Epistola 88\(92\)](#). Către episcopii din Italia și Galia.

²⁴ Sf. Atanasie cel Mare – [Epistolă către cei ce se nevoiesc în viața monahală](#)

²⁵ Sf. Nichifor Mărturisitorul – [Epistolă către Papa Leon al III-lea](#)

²⁶ Sf. Teodor Studitul – [Epistola 40](#). Către fiul Naucratie.

²⁷ Sf. Atanasie cel Mare – [Epistolă către Rufinian](#)

lucrarea sau nelucrarea harului la eretici ne face să ne îndepărtăm de comuniunea cu ei, ci aflarea în adevăr și despărțirea de minciună, dragostea pentru Hristos și fuga de osânda veșnică. Nici în lucrările Sfinților Părinți nu vedem această obsesie bolnăvicioasă față de acest subiect.

De altfel în toți acești ani în care am studiat problema și am încercat să luăm o poziție ortodoxă față de erezia ecumenismului, noi nu am fost preocupați de subiectul validității tainelor ecumeniștilor. Mai mult decât atât, noi am făcut studiul de față mai degrabă siliți de situație, căci am observat că se pune un accent excesiv pe acest subiect și mai ales pe ideea că tainele săvârșite de eretici ar fi indiscutabil valide, fapt ce ne-a făcut să studiem atitudinea patristică în această privință.

În general afirmația că tainele ereticilor ar fi autentice se bazează pe faptul că ecumeniștii încă nu au fost condamnați nominal, adică se creează o distincție eretici condamnați vs. eretici necondamnați, distincție pe care noi nu am găsit-o în scrierile Sfinților Părinți. De obicei în sprijinul acestei idei se aduc două argumente: tâlcuirea Sf. Nicodim Aghioritul la canonul 3 apostolic și faptul că la Sinoadele III și VII Ecumenice s-a decis ca cei hirotoniți de ereticii nestorienii și iconoclaști, până la condamnarea acestora, să fie primiți fără a li se repeta hirotonia. Să vedem, însă, cât de întemeiate sunt aceste argumente.

În nota de subsol la tâlcuirea mai sus amintită Sf. Nicodim spune următoarele: „*Canoanele poruncesc soborului episcopilor celor vii să caterisească pe preoți, ori să afurisească, ori să anatematisească pe mireni, când calcă canoanele. Însă dacă soborul nu va pune în lucrare caterisirea preoților, ori afurisirea, anatematizarea mirenilor, preoții aceștia și mireni, nici caterisiți nu sunt cu lucrul, nici afurisiți, ori anatematisiți*”²⁸. Cu alte cuvinte pedepsele rânduite pentru călcarea canoanelor nu capătă valabilitate în mod automat, ci trebuie proclamate de un sobor de episcopi.

La prima vedere am putea crede că asta se referă și la condamnarea ereticilor, care ar rămâne astfel mădulare ale Bisericii până când ar fi condamnați de vreun sinod ortodox. Dar pentru că erezia nu este un păcat oarecare sau o încălcare canonică obișnuită, ci, după Sf. Ignatie Briancianinov „*erezia este răzvrătirea și răscoala creaturii împotriva Creatorului, revolta și răzvrătirea ființei celei mai mărunte și mărginite, omul, împotriva Dumnezeuului Celui atotdesăvârșit*”²⁹, trebuie să vedem dacă în tâlcuirea amintită Sf. Nicodim (dar și canoanele în general) tratează și erezia laolaltă cu toate încălcările canonice (care de altfel pot fi de ordin moral, administrativ, disciplinar etc.), căci am văzut că, bunăoară, canonul 15 al Sinodului I-II are rânduieli diferite pentru eres și pentru încălcări canonice obișnuite.

Spre exemplu canonul 14 al Sinodului din Sardica spune că preotul, **chiar de ar fi caterisit pe nedrept de arhieru**, trebuie să accepte caterisirea până când această hotărâre ar fi răsturnată de un sinod. S-ar părea că acest canon intră în contradicție cu canonul 15 al Sinodului I-II, care spune că în acest caz preoții ortodocși „*nu numai canonicității certări nu sunt supuși, îngrădindu-se pe sineși despre împărtășirea numitului episcop, mai înainte de sinodiceasca cercetare, ci și de cinstea cea cuvenită celor dreptslăvitori se vor învrednici*”. De fapt această contradicție aparentă a canoanelor se referă la situații diferite, unul referindu-se la caterisirea săvârșită de un arhieru ortodox, iar altul la relația cu un arhieru eretic.

Bunăoară de la Sf. Grigorie Palama știm că „*dacă [episcopii] leapădă Ortodoxia, atunci pierd nu numai magisterium-ul (autoritatea lor religioasă), ci însăși calitatea de creștini, iar anathemele lor nu au nici o valoare*”³⁰, sfântul Grigorie continuând firește să slujească și după ce a fost osândit pentru întreruperea pomenirii patriarhului în 1344³¹. Erezia nu este o simplă încălcare canonică, fiindcă bunăoară Sinodul I Ecumenic nu a rânduit nici un singur canon care să-l condamne pe Arie și pe arieni, aceștia fiind condamnați

²⁸ Canoanele Sfinților Apostoli, Canonul 3 (notă de subsol), [Pidalion, 1841](#)

²⁹ Sf. Ignatie Briancianinov – Experiențe ascetice, 1:57

³⁰ „Respingerea epistolei Patriarhului Antiohiei”, Coisl. 99, fol. 144; Către monahia Xenia, PG 150, 1045BC *apud* Stâlpii Ortodoxiei, [Viața și nevointele celui între sfinți părintelui nostru Grigorie Palama](#), Arhiepiscopul Thessalonicului, ed. Egumenița, 2006

³¹ Stâlpii Ortodoxiei, [Viața și nevointele celui între sfinți părintelui nostru Grigorie Palama](#), Arhiepiscopul Thessalonicului, ed. Egumenița, 2006, pag. 71

în cadrul ședințelor Sinodului. Ar fi greșit să ne raportăm la arhieriei eretici prin prisma canoanelor care se referă la arhieriei ortodocși.

Pe de altă parte Sf. Nicodim Aghioritul arată că preotul, chiar caterisit fiind, nu este cu totul străin de preoție, spunând că „*Iosif Vrienie în epistolia cea către Nikita zice, că sunt Sfinte și deplinite cele îndrăznite de către cei caterisiți. Însă și aceasta o mărturisește și înțeleptul Evghenie Vulgarul în cercetările cele critice ale gramaticii lui Neofit, aducând ajutor pe Nicolae Cabasila*”³². Evident dacă s-ar fi referit canoanele 3 și 28 Apostolic și la eretici, atunci ar fi fost cu neputință ca tâlcuitorii să le recunoască puterea de a săvârși cele sfinte chiar și după condamnarea lor. Să nu confundăm cele rânduite pentru cei păcătoși, dar ortodocși, cu cele rânduite pentru eretici!

De altfel dacă Sf. Nicodim Aghioritul s-a referit în acea tâlcuire și la eretici, atunci într-adevăr ar fi o mare hulă să nu recunoști tainele săvârșite de ereticii care încă nu au fost osândiți nominal de un sinod. În acest caz Sfinții Părinții, pentru a ne apăra de o asemenea hulă, ar fi subliniat de multe ori că ereticii necondamnați au taine adevărate, iar când ar tăgădui tainele săvârșite de eretici ar menționa neapărat că e vorba de eretici condamnați deja. Dar în scrierile lor o astfel de distincție nu este prezentă. Pe de altă parte noi avem o mulțime de mărturii din partea Sfinților Părinți privitoare la tainele săvârșite de eretici, iar pe ei în nici un caz nu-i putem bănuși de hulă!

Astfel Sf. Teodor Studitul a refuzat să îl recunoască drept episcop pe unul care grăia ortodox, dar era în comuniune cu erezia, și nici hirotoniile săvârșite de el nu le recunoștea până în momentul pocăinței acestuia: „*Preotului și egumenului le-ai răspuns bine că sunt înstrăinați de preoție cei ce acum sunt hirotoniți de episcopul ce s-a dovedit a fi eretic, chiar dacă acesta spune că sinodul a fost rău și noi am pierit. Căci de ce el, recunoscând asta, nu fuge de pierzanie, ferindu-se de erezie, pentru a fi episcop al lui Dumnezeu? Atunci și hirotoniile sale vor fi primite îndată. Sau de ce, în timp ce domnește erezia, egumenul a trimis frații la hirotonie ereticească?*”³³.

Sf. Iosif Voloțki, despre care am pomenit anterior, spunea: „*Fără harul Sfântului Duh nimeni din preoți nu poate face nimic. Iar ereticii aveau întru ei necuratul duh satanic, cum pot ei să lege și să dezlege pe pământ și în ceruri?*”³⁴. Oare am putea crede că acest duh satanic intră în om anume după condamnarea sinodală? Astfel ar trebui să concluzionăm că o asemenea de condamnare sinodală care îndrăcește condamnații este un mare păcat!

Sf. Vasile cel Mare scria astfel despre episcopul Fronton, care se prefăcea că e dreptcredincios, dar primise hirotonia de la arieni: „*Eu nu voi număra împreună cândva cu adevărații preoți ai lui Hristos pe acela ce s-a hirotonisit și a luat purtarea de grijă a norodului din spurcatele mâinile ereticilor, spre spurcarea dreptslăvitoare credințe*”³⁵.

Fiind întrebat Sf. Ipatie de Rufinian: „*De ce ai șters numele lui [Nestorie, n.red.], mai-nainte de a vedea ce se va petrece?*”, sfântul a răspuns: „*De când am auzit că vorbește necuviincios despre Domnul meu, am încetat comuniunea cu el și nici numele nu i-l mai pomenesc; fiindcă nu mai este episcop*”³⁶.

Scriind despre Sinodul VII Ecumenic, Sf. Nicodim Aghioritul spune astfel în Pidalion: „*Și s-au adunat sinodul acesta, împotriva păgânilor, și prihănitorilor de creștini luptători (iconomahi) ai Sfintelor Icoane, pe care anatemisindu-i, și mai ales pe Anastasie, pe Constantin, și pe Nichita, care în vremea luptătorilor de Icoane au stăut minciunopatriarhi (pseudo-patriarhi) ai Constantinopolului*”³⁷. Amintim aici că și în canonul 15 al Sinodului I-II episcopii care propovăduiesc erezia sunt numiți *pseudo-episcopi* sau *minciuno-*

³² Canoanele Sfinților Apostoli, Canonul 28 (notă de subsol), [Pidalion, 1841](#)

³³ Sf. Teodor Studitul – [Epistola 40](#). Către fiul Naucratie.

³⁴ Sf. Cuv. Iosif Voloțki – [Luminătorul](#), Cuvântul XII

³⁵ Sf. Vasile cel Mare – Epistola 232(240). Către presbiterii nicopolieni., *apud* Tâlcuire la canonul 68 Apostolic, [Pidalion, 1841](#)

³⁶ Străjerii Ortodoxiei. Luptele monahilor pentru apărarea Ortodoxiei, Arhimandrit Vasilios Papadakis, Ed. Egumenița, 2015, pag. 102

³⁷ Prolegomena despre Sfântul și Ecumenicul al Șaptelea Sinod, [Pidalion, 1841](#)

episcopi. Dar dacă fără condamnare sinodală aceștia rămân ierarhi legitimi, cu adevărat ar fi o mare hulă să li se nege calitatea de episcopi și patriarhi, precum am văzut mai sus.

Credem că în această chestiune punctul crucial este întrebarea: ce îl desparte pe om de Biserică – erezia sau condamnarea sinodală nominală?

Sf. Ap. Pavel ne spune: „*De omul eretic, după întâia și a doua mustrare, depărtează-te, știind că unul ca acesta s-a abătut și a căzut în păcat, fiind singur de sine osândit*” (Tit 3:10-11), la care Sf. Teofilact al Bulgariei tâlcuiește astfel: „*Deci când unul ca acesta după una și a doua sfătuire și învățatură stăruiește întru rătăcirea sa, atunci este însuși de sine osândit și fără dezvinovățire și pentru aceasta se cuvine a se depărta creștinii de unul ca acela*”³⁸.

Dar ca să nu aibă cineva îndoieli că această *osândire de sine* înseamnă despărțire de Biserică, să vedem și alte mărturii patristice.

Sf. Nichifor Mărturisitorul considera că: „*Lepădând slăvita și neprihănită noastră credință, ei [iconoclaștii] s-au despărțit pe sine de marele și nedespărțitul trup al Bisericii, ca niște mădulare putrede și stricate, și s-au alipit nebunește la mulțimea de rău-slăvitori*”³⁹. Așadar, s-au despărțit pe sine de Biserică lepădând dreapta credință, iar nu „fiind condamnați de sinod”.

În una din scrisorile sale către fiul Naucratie, Sf. Teodor Studitul spune: „*Mărturisesc înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor: ei s-au despărțit pe sine de trupul lui Hristos, de tronul preainalt, pe care Hristos a așezat cheile credinței, pe care, după făgăduința Celui nemincinos, nu au biruit-o și nu o vor birui până în sfârșitul veacului porțile iadului, adică gura ereticilor (Mt. 16:18)*”⁴⁰.

Sf. Cuv. Iosif de la Optina descrie astfel starea în care se află cel căzut în eres și cauza acestei stări: „*Erezia este înstrăinare de Dumnezeu. Ereticul se desparte de Dumnezeu cel viu și adevărat și se alătură diavolului și îngerilor săi. Cel despărțit de Hristos (bineînțeles prin învățatura minciunoasă despre Hristos pe care o mărturisește) nu Îl mai are pe Dumnezeu, pe care L-ar putea ruga pentru iertarea păcatelor sale și este mort din toate punctele de vedere*”⁴¹.

Sf. Atanasie al Constantinopolului scria: „*Mulți oameni, după iconomia întrupării lui Hristos, Dumnezeul meu, se taie pe sine de la pomul dăător de viață, de la Biserică, adică prin erezie sau schismă*”⁴².

La Sf. Grigorie Palama găsim următoarea mărturie: „*Cei ce țin de Biserică lui Hristos sălășluiesc în adevăr; dacă oamenii nu trăiesc în adevăr, atunci nici nu țin de Biserică lui Hristos. Și cu mult mai vârtos dacă aceștia spun minciuni despre ei înșiși, numindu-se și fiind numiți păstori și arhipăstori; căci ne-am învățat că Creștinismul se arată nu prin înfățișarea din afară, ci prin adevărul și acrivia credinței*”⁴³.

Vorbind despre taina mirungerii, Sf. Nicodim Aghioritul face următorul comentariu: „*Ereticul neavând Sfânt Duh, ca un despărțit de El pentru eres și pentru schismă (adică pentru dezbinare) de soborniceasca Biserică, cum poate a sfinți Mirul cel de acest fel?*”⁴⁴, nu zice „despărțit pentru că e condamnat de sinod”, ci „pentru eres și pentru schismă”.

³⁸ Sf. Teofilact al Bulgariei – Tâlcuire la Epistola către Tit, trad. Mitr. Veniamin Costachi, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1904, pag. 360

³⁹ Sf. Nichifor Mărturisitorul – [Cuvânt întru apărarea neprihănitei, curatei și adevăratei noastre credințe creștine și împotriva celor ce cred că noi ne închinăm la idoli](#)

⁴⁰ Sf. Teodor Studitul – [Epistola 63\(122\)](#). Către fiul Naucratie.

⁴¹ Sf. Cuv. Iosif de la Optina – Răspuns la scrisoarea venită de peste hotare de la o femeie ortodoxă rusă căsătorită cu un protestant.

⁴² Sf. Atanasie al Constantinopolului – Scrisoarea 34

⁴³ Sf. Grigorie Palama – Respingerea epistolei Patriarhului Antiohiei *apud* Stâlpii Ortodoxiei, Viața și nevointele celui între sfinți părintelui nostru Grigorie Palama, Arhiepiscopul Thessalonicului, ed. Egumenița, 2006

⁴⁴ Canonul Sfântului Localnicului Sinod a treia oară adunat în Calcedon în timpul lui Ciprian tâlcuit, [Pidalion, 1841](#)

„Oare cel ce se împotrivește și lucrează împotriva Bisericii poate nădăjdui că se află în Biserică?”⁴⁵ – se întreabă Sf. Ciprian al Cartaginei, iar canonul 68 Apostolic interzice să primească cineva a doua hirotonie, „fără numai de ar dovedi că de la eretici are hirotonia. Că cei ce de la unii ca aceștia sunt botezați, sau hirotonisiți, nici credincioși, nici clerici este cu puțință a fi”⁴⁶.

Și Sf. Nichifor Mărturisitorul astfel vorbește despre iconoclaștii care anterior semnaseră mărturisirea ortodoxă la Soborul VII Ecumenic, dar apoi au căzut din nou în eres: „Toate acestea le-au mărturisit semnând cu mâna lor cei care acum s-au despărțit pe sine de Biserică. Și dacă renunță la propria mărturisire, ei calcă în picioare propriile cruci și se supun pe sine anatematismelor amintite mai sus și în nici un caz nu se află în Biserică”⁴⁷. Evident cei despre care vorbește Sf. Nichifor nu fuseseră condamnați nominal la acel moment.

Iar ca să nu rămână nici o urmă de îndoială, să vedem ce spuneau iconoclaștii despre ei înșiși la Sinodul VII Ecumenic. Iată mărturia unui episcop iconoclast, care voia să revină în Biserică: „De aceea eu, episcopul orașului Ancyra, dorind să mă unesc cu biserica sobornicească fac această mărturisire a mea în scris...”⁴⁸ (continuând cu o mărturisire de credință ortodoxă și anatemizarea eresului), adică acesta se considera pe sine deja în afara Bisericii. Și episcopul Teodor al Mirelor Lichiei a spus: „Și eu, păcătosul și nevrednicul, după multă cugetare și discuție amănunțită, am ales ce este mai bun și Îl rog pe Dumnezeu și pe sfinții voastre să mă uniți împreună cu ceilalți și pe mine păcătosul cu biserica sobornicească”⁴⁹. Cuvântări asemănătoare au avut și alți ierarhi, cerând a fi primiți în Biserică de către Sinod.

Că această atitudine este firească a dovedit-o întregul Sinod VII Ecumenic. Astfel „Preafericitul patriarh Tarasie a spus: „Cum ar trebui acum să ne raportăm la această erezie, apărută iarăși în timpul de față?” De Dumnezeu iubitorul Ioan, locțiitor al scaunului apostolic în răsărit, a spus: „Erezia îl desparte pe orice om de Biserică”

Sfântul Sobor a răspuns: „Asta e evident”⁵⁰.

Erezia îl desparte pe om de Biserică, iar nu condamnarea sinodală, căci Sinoadele ascultă de Dumnezeu, iar nu Dumnezeu de Sinoade: „Pentru că, părutu-s-a Duhului Sfânt și nouă” (Fapte 15:28).

Vedem din mulțimea aceasta de mărturii că ereticii, chiar și necondamnați, erau considerați și chiar se considerau ei pe sine a fi în afara Bisericii, fiind singuri de sine osândiți. Bineînțeles nu putem accepta nicidecum că ei, fiind în afara Bisericii, aveau putere de a săvârși taine adevărate (existența tainelor în afara Bisericii este o teză eretică ecumenistă). Dar cum se explică atunci faptul că ei și cei hirotoniți de ei au fost primiți fără a le fi repetată hirotonia?

Chiar în actele Sinodului putem vedea că această măsură a fost aplicată față de episcopii care s-au pocăit și s-au lepădat de eres în fața arhierilor ortodocși, făcându-se apel la o scrisoare a Sf. Atanasie cel Mare în care se spune: „Cei care au căzut și au apărât reaua cinstire să fie iertați dacă se pocăiesc, dar să nu li se dea loc în cler, iar despre cei ce nu erau frunțașii relei cinstiri, dar au fost atrași prin nevoie și cu de-a sila, s-a hotărât atât să li se dea iertare, cât și să aibă loc în cler”⁵¹. Iată că despre frunțașii eresului Sf. Atanasie nu spune „să fie caterisiți”, ci „să nu li se dea loc în cler”, deci nu îi socotea ca fiind preoți înainte de pocăință.

Ascultând această mărturie a Sf. Atanasie, dar și ale altor Sfinților Părinți, Sinodul VII Ecumenic a decis ca acei dintre eretici (și cei hirotoniți de aceștia) **care au lepădat eresul și nu au avut alte încălcări**

⁴⁵ Sf. Ciprian al Cartaginei – [Despre unitatea Bisericii](#)

⁴⁶ Canoanele Sfinților Apostoli, Canonul 68, [Pidalion, 1841](#)

⁴⁷ Sf. Nichifor Mărturisitorul – [Cuvânt de apărare către Biserica Sobornicească în privința noii dispute despre cinstitele icoane](#)

⁴⁸ Sfântul Sobor Ecumenic al Șaptelea, al doilea din Niceea, Actul 1, „[Actele Soboarelor Ecumenice](#)”, vol. 7, Tipografia Centrală din Kazan, 1909

⁴⁹ *Ibidem*

⁵⁰ *Ibidem*

⁵¹ Sf. Atanasie cel Mare – [Epistolă către Rufinian](#)

canonice să fie primiți fără a li se repeta hirotoniile, deci nu este vorba de recunoașterea necondiționată a tuturor tainelor săvârșite de iconoclaști.

Astfel este greșită interpretarea cum că tainele săvârșite de eretici până la condamnare sunt valide *apriori*. Doar un Sinod ortodox poate primi hirotoniile săvârșite de eretici, cu condiția ca cei hirotoniți să se lepede de eresul celor ce i-au hirotonit și să nu aibă alte impedimente canonice.

O dovadă în plus a acestui fapt o găsim la Sf. Teodor Studitul, care îi răspunde episcopului Eftimie despre un oarecare preot: „*Tu știi, iubitorule de Dumnezeu, că prin conglăsuirea mărturisitorilor ce mai sunt pe pământ, cât și a celor ce nu demult au trecut la Domnul, s-a hotărât ca sfințiții clerici care odată s-au dovedit a fi în comuniune cu ereticii să fie depărtați de slujirea celor sfinte până la vremea rânduită de Pronia de sus*”⁵².

De fapt această teorie a lucrării harului mântuitor prin ereticii necondamnați sfidează nu doar conștiința creștină, ci chiar și morala omenească. Știind că ereticii, după condamnarea lor, atrag după sine popoare întregi și biserici locale întregi, oare nu este un act de mare decădere morală să lipsești atâția oameni de har și de mântuire? Dacă Nestorie, Dioscor sau papii eretici ai Romei ar fi fost arhieriei adevărați și prin ei mulțimile de oameni ar fi primit harul mântuitor, oare nu ar fi fost o adevărată mizantropie condamnarea lor și implicit a atâtea și atâtea generații de armeni, copti, etiopieni, siro-iacobiți sau occidentali? Căci se înțelege bine că majoritatea oamenilor simpli nu puteau pătrunde în subtilitățile teologice și pur și simplu și-au urmat episcopii lor. Dacă aceștia într-adevăr erau episcopi adevărați până la condamnare, nu ar fi fost mult mai înțelept pur și simplu să li se interzică să-și propovăduiască eresurile sau la urma urmei să li se taie limba, astfel încât ei să nu mai răspândească otrava învățaturii lor, dar să rămână în Biserică împreună cu mulțimile care i-au urmat?

Pe de altă parte dacă valabilitate are doar condamnarea sinodală nominală, atunci ce rost ar avea anatemizările care nu se pronunță asupra cuiva anume? „*Dacă vă propovăduiește cineva altceva decât ați primit - să fie anatema!*” (Gal. 1:9) – de ce ar pronunța Apostolul o condamnare lipsită de valabilitate?

Sau în aceeași ordine de idei: ce rost ar avea anatemizările pronunțate asupra oamenilor trecuți din viață? Dacă doar condamnarea sinodală te desparte de Biserică, atunci ne întrebăm: oare Origen, Constantin Copronim și alți eretici au murit în Biserică sau în afara ei, fiind condamnați la mult timp după moartea lor? Anatema pronunțată asupra lor semnifică tocmai faptul că ei s-au despărțit de Biserică în timpul vieții, căci nu te poți despărți de ea după moarte, iar Sinoadele au constatat această cădere a lor din Biserică, pronunțându-le anatema.

Într-un cuvânt al său la Duminica Ortodoxiei Sf. Teofan Zăvorâtul spune următoarele: „*Fie se pronunță, fie nu se pronunță asupra învățaturii și numelui tău anatema, tu deja ești căzut sub ea atunci când cugeți cele potrivnice Bisericii și stăruiești în această cugetare*”⁵³.

În sfârșit am vrea să îi îndemnăm pe creștinii care cad în această capcană a recunoașterii vădite a tainelor ereticilor (fie și necondamnați), să ia aminte la hotărârea episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse din Diaspora din anul 1983, care fiind dată împotriva ecumenismului, spune următoarele: „*Celor care nu deosebesc Preoția și Tainele Bisericii de „preoția” și „tainele” ereticilor, dar afirmă că botezul și euharistia ereticilor ar fi suficiente pentru mântuire – anatema!*”. Să stăm bine, să stăm cu frică, să luăm aminte!

Reieșind din toate cele expuse mai sus, nu putem trage alte concluzii decât:

- Canoanele rânduite pentru problemele bisericesti obișnuite nu pot fi luate ca dreptar pentru relația cu ereticii.
- Sfinții Părinți nu fac o delimitare clară între ereticii condamnați nominal și cei necondamnați, numindu-i pe toți laolaltă *eretici*.

⁵² Sf. Teodor Studitul – [Epistola 83\(271\)](#). Către Eftimie, episcopul de Serdica.

⁵³ Sf. Teofan Zăvorâtul – [Manuscrise din chilie](#), Ce este anatema? Cuvânt la Duminica Ortodoxiei

- Erezia îl desparte pe om de Biserică, ereticii sunt *singuri de sine osândiți* și cad din Biserică atunci când stăruie în eresul lor, neluând în seamă mustrările care li se aduc.

- După exemplul Sinodului VII Ecumenic, sinoadele ortodoxe îi pot primi pe ereticii care se pocăiesc (și pe cei hirotoniți de aceștia) în treapta clericală în care sunt, cu condiția că aceștia nu au alte impedimente canonice.

- Nu există nici un temei pentru recunoașterea caracterului mântuitor al tainelor săvârșite de eretici (fie condamnați nominal, fie necondamnați). În schimb există o mulțime de mărturii patristice care neagă autenticitatea tainelor lor. De altfel recunoașterea tainelor ereticilor este una din tezele de bază ale panereziei ecumenismului.

- Întrucât întreruperea comuniunii cu ereticii nu se bazează pe validitatea/nevaliditatea tainelor acestora, ci înainte de toate pe faptul că altfel ne primejduim mântuirea, problema „validității tainelor” ereticilor nu este decisivă pentru acțiunile noastre și nu trebuie abordată cu obsesia bolnăvicioasă la care putem fi martori.

Ne putem delimita de ecumeniști fără a călca în capcana discuțiilor despre lucrarea harului la ei, răspunzând în același fel în care s-a exprimat Sf. Maxim Mărturisitorul când a fost întrebat:

„– Așadar, tu singur te vei mântui și toți ceilalți vor pieri?

Iar el le-a zis:

– *Cei trei tineri, care nu s-au închinat idolului la care s-au închinat toți oamenii, n-au osândit pe nimeni (Dn. 3:18), fiindcă nu se uitau la cele ale altora, ci cum să nu cadă ei înșiși din adevărata cinstire a lui Dumnezeu. [...] Prefer însă mai degrabă să mor, decât să am conștiința tulburată că am alunecat în vreun fel oarecare în ce privește credința*⁵⁴.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Frăția Ortodoxă Sf. Ignatie Briancianinov
(Andrei Creacico, Dorin Jamba, Vladimir Nani)
1/14 decembrie 2017 (+Sf. Prooroc Naum)

PS: pentru orice greșală în cele exprimate mai sus rugăm a ne ierta, fiind mereu deschiși pentru orice sugestie și obiecție la adresa: redactia@lumea-ortodoxa.ro

⁵⁴ [Actele procesului și interogatoriilor Sfântului Maxim Mărturisitorul și a ucenicilor lui](#), pct. 6